

Radokuu
23. päiv
2010
Nummör
4 (200)
Leht mass erälde
ostõn 5 kruuni

UMƏ LEHT

VANA VÖROMAA RAHVA UMAN KEELN LEHT

**Navitrollá lumõst ja
kunstist**

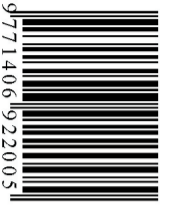
Kae lk 2

**Kuis hoita torro är
külmämäst**

Kae lk 3

**Ruitlanõ: viis sportlast
olümpialõ om küländ!**

Kae lk 4

Vana Võromaa sai kultuuriprogrammi

Et tukõ aoluulidsõ Võromaa kultuuri ja keele alalõhoitmisõs mõtõlduid ettevõtmiisi, tekõ Kultuuriministerium eräle kultuuriprogrammi.

Programm avitas hoita vana Võromaa umma näko, kultuuritraditsioonõ, kombit, käsitüümõistmist ja kiilt, and teedá programmi juht, Kultuuriministeriumi rahvakultuuri nõvvomiis Pedaniku Eino.

2000–2009 tugõsi noid asju programm «Lõunaesti kiil ja kultuur». Et võro ja mulgi kultuuriruumi omma selgehe eräle, sis tettigi no eräle programmi vana Võromaa ja Mulgimaa perändi hoitmisõs-arõndamisõs.

Vana Võromaa kultuuriprogramm tugõ innekkõkkõ vaimisõ kultuuriperändi ja keele alalõhoitmisõ vanal Võromaal aastil 2010–2013. Säält saava rahha küssü mitmõsugudsõ asotusõ (*Kae kuulutust 4. lk päält!*).

Oravil suurõmb nuurikeskus

25. radokuul tetäs Oravil vallalõ vahtsõndõt nuurikeskus.

Orava nuurijuht Laanemaa Kai ütelf, et noorõ saiva hulga ruumi mano. «Saa tetá suurõmbit kokkosaamiisi,» kittf tá. «Tulõman om õdak Ilvese Aapoga, jutussidõ kõnõlõja Pääri Pireti ja rahvamuusigu Jaago Cätliniga ni Ungari kultuuri õdak.» Viil tougatas käümá helütehnikaga- ja muusigatsõõr.

Nuurikeskusõ remondis and Euroliit SA Innove kaudu 600 000 kruuni.

10. näütemängu- päiv Puigal

Täpsele kuu ao peräst, 23. urbõkuu pääväl kell 11 tulõ Puiga koolitarõn kümnes võro-seto näütemängõ päiv.

Kõrraldaja Ruuli Helve härgütäs uma näütemänguga Puigalõ tulõma kõiki latsi ja oppajit, kiá umast keelest ja meelest luku pidävá. Ülesastjit oodõtas vana Võromaa ja Setomaa koolõst.

Tiatritükü pikkus piässi olõma kümne minodi ümbre. Tulõkist pallõs tá teedá anda ildampa 5. urbõkuu pääväs (05.03).

Näütemängõ vói kaema minnã egá tiatrihuvilinõ. Lähkumbät teedüst saa Ruuli Helve käest tel 5647 2721.

UL

Kaika suvõülikuul tulõ Haanihn

Võrokõisi suur suvinõ kokkosaaminõ Kaika suvõülikuul tulõ timahava 13.–15. põimukuu pääväl (13.–15.08.) Rõugõ kihlkunna Haanimaa jaohn Haani koolimaja man. Taa um joba 22. kõrd suvõülikuuli pitá.

Suvõülikooli kõrraldas Haanimiõhhi nõvvokoda Haani valla ja Võro seldsi abiga. Plaanihn umma loengu, hulga tüütari ja sporti, kultuuriprogramm, latsikoolitus, huvisõidu jne. Um kimmáhe ka midági esieralist, midá olõ-i inne olnu ja miá saa olla õnnõ Kaika suvõülikoolihn Haanihn!

Teedüs: Näki Silver, pääkõrraldaja, tel 5344 1780, Silver. Nakk@keskkonnaamet.ee.

HAANIMIÕHHI NÕVVOKODA

HARJU ÜLLE PILD!

24. radokuul om Eesti Vabariigi 92. aastapäiv. Tuud peetäs mi kandin, vanal Võromaal, iks egäl puul ja pidolidsõlt. Urvastõ rahvas pidi aastapääväpido joba pühäpäävá, 21. radokuul är. Mustmaa Ulvi kõnõl säält umast vahtsõst raamatust «Läti lood» (ülemädse pildi pääl, sállan omma täl sinimustvalgõ rõiva, õnnõ tuust olõ-i mustvalgõ pildi päält arvo saia). Urvastõ kandist peri, parhilla Otõpää miis Rõõmu Volli (alomadsõ pildi pääl) mängse kannõld.

HARJU ÜLLE

Latsi folklooripäiv Parksepä koolin

PEEDOSAARÕ KAISA

18. radokuu pääväl peeti 21. kõrda Võro maakunna latsi folklooripäivá, edimást kõrda tetti seo Parksepä koolin.

Timahava olf folklooripäävá teema «Vana Võromaa rahvarõiva» ja küllá olli kutsudu ka latsõ vana Võromaa Põlva maakunna jaost – Orava põhikoolist.

Parksepä keskkooli direktri Kesselmani Ilmar pidi folklooripäävá puhul uma kõnnõ iks võro keelen. «Mu meelest mi pidánugi õga päiv nii elämä: käümá rahvarõivin ja süümá rahvaperätsit süüke. A paistus, et mi iks häbendämi noid asju, et nii harva rahvarõivin käüdäs,» ütelf tá.

Esinejit olf folklooripääväl hulga ja eri vannusõn. Kõgõ tsillõmba olli Puiga latsiaia «Siilike» folkloorirühmä latsõ. Näil olf är opit võrokiilne näüte- ja laulumängtsiast ja soest. Latsiaialatsil olf külh mõnda sõnna rassõ vällä üteldá ja rahva iin tahtsõ sõnna meelest minnã, a rühmäkaaslasõ ütlivá sis ette ja näütemäng lätš vapralõ edesi. Lustlik ja armsa näütemäng olf. Tunda olf, et latsilõ miildü väega esinedá.

A päävá päämidse ülesastja

«Hallitanu poiss» Oravilt: Sävåoro Sandri.

olli mu jaos külälise Oravilt: näil olf kavan hulga tsõõrimängõ ja ütš peris põnnõ laulu-etendüs. Oppaja Glaseri Maaja pallõf külh uma rühmä poiskõisi peräst andis, et näil olõ-s rahvarõivit sälän: selef lustligult, et nuu omma liinapoiskõsõ ja tuuperäst.

Laulu-etendüs naas tuuga pääle, et oppaja vali üte poiskõsõ jahuga üle. Nigu peränsiast vällä tullf, olf tuud vaia «hallitanu poisi» mängmises, kelle latskõsõ mõtsast löüdsõvã, Imäjõõn puhtas mõsi ja turul santõ eläjide iist maaha mõivã. Luu iva olf tuu, et poiskõsõ no tiidvã sis, ku odava olf. Oppaja Maaja selef kaecilõ kõkkõ suurõ lustiga võro keelen.

Puiga latsiaia tsillokõsõ näütlejä.

PEEDOSAARÕ KAISA PILD!

Päävá lõpupoolõ näütsi viil seto rahvarõivin Võro Kreutzwaldi gümnaasiumi latsõ 12 esi võimalust, kuis saa Kaara-Jaani tandsi ja kutsi ka päältkacjit tandsma.

Kaõhos rohkõmb etteastit

võro keelen es olõki. Mõni ütšik laulusõna õnnõ koskil kavan scen.

Vast tulõvas aastas kaesõ juhendaja iks folklooripäävá jaos inãmb umakandi keelen tükke.

UMA PIDO

KU KESKKOTUS KIMMÁS, SÕS LADVA' LAULVA'

Käsitüü- ja söõgi- meisteri pidolaatu!

Joba parhilla võinu uma käsitüü- ja söõgimeistri plaani pitá, et minnã kauplõma Põlvahe Indsikurmu Uma Pido laada pääle 29. lehekuul.

Kauplõma oodõtas õnnõ käsitüü, mahhekraami, rahvusligu söõgi ja muu vana Võromaa perädsõ kaubaga. Tsukruvat ja õhupalli seo laada pääle ci passi!

Laata pectäs kell 8–15. Laadaplatsi mass om 100–200 kruuni, celektri pruuksjalõ viil 200 kruuni pääle. Lavva-tooli piät kauplõjal hindäl ütlen olõma.

Et Uma Pido laat om ütš osa võrokeelidse laulu- ja rahvapido päävaprogrammist, sis oodõtas

UL

Uma Leht 200

Kae, kos aig lindas iks kipõstõ: seo leht ti käen om joba Uma Lehe 200. nummõr. Põimukuun saa Uma Leht kümme aastakka vanas.

Tuu aoga om palfo muutunu. Ku inemise saiva lukõ võrokeelidse aolche edimäidsi numbrit, sis üteldi meile peris sakõst, et «mõista-i kuigi taad lukõ!» Võrokeelidse jutu lugõminõ olf iks harinõmalda, miä tuust, et inemine tuud kiilt egä päiv kõnõl.

Parhilla tuud vaivalidsõ lugõmisõ juttu inämb väega ei kuulõ. Inemise omma lugõmisõ är opnu. Viie aastaga iist tekk SaarPoll suurõ uurmiso ja tuust tull vällä, et ekä Uma Lehe nummõrd lugõ 32 000 inemist. Arvada, et lugõjit olõ-i täämbädses palfo veidembäs jäänü.

Sammamuudu omma inemise är opnu võro keelen kirotamisõ: Uma Lehe jutuvõistlus lätt kõgõ suurõmbas, minevä-aasta lõpun saadõti võistlusõlõ rekordarv, 147 juttu.

Noid, võrokõisi hindi elost peri juttõ, loetaski mi lehest vast kõgõ suurõmba himoga. Ruitlasõ juttõl om muidoki viil inämb avvastajit.

A loetas ka tõisi asjo ja peris sakõst omma inemise ütelnü, et Uma Leht om ainumanõ leht, mille nä veerest-veereni läbi lugõva.

A mi märgõtami tan lehe toimõndusõn, et tahtnu tetä iks viil parõmbat lehte. Tuuperäst om seon, 200. Uman Lehen ka väiku küsümine lehe kotsilõ: miä miildüs, miä miildü-i ja minkast mi võinu inämb kirotata.

Meil olu armõdu hää miil, ku ti, hää lugõja, tuud vaiva es pelänü, küsümüisile uma vastussõ kirotanu ja meile är saatnu! Olõmi tenoligu egä arvamisõ ja nõvvoandmisõ iist. Ärke peläke ka kriitikat tetä – ku iks mõni asi vastakarva om, sis andkõ tuust julgõhe teedä. Püvvämi hinnäst paranda! Jäämi vastussit uutma!

HARJU ÜLLE, päätoimõndaja

UMALEHT

Telmisennummõr 00917

Ilmus egä katõ nädäli takast tõsõpäävä

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro

E-post: umaleht@umaleht.ee; info@umaleht.ee

Päätoimõndaja: Ülle Harju 78 222 21, 56 606 494
info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org laivi77@hotmail.com

Latsinuka toimõndaja: Mariko FASTER 56 213 177
mariko.faster@gmail.com

Välläandja: Võro Selts VKKF

Trükjã: AS Võru Täht

Lehe välläandmist tugõva:

Riiklinõ programm «Lõunaeesti kiil ja kultuur» ja

Uma Leht Internetin: www.umaleht.ee

Paprolehe-kujolist Umma Lehte saa lukõ ka Internetist www.netiajakiri.ee päält!

Navitrollá ja lumi

Ega sis, ku sa pilti tiit, sul eel-
mist kõrval ei olõ. Nii nigu taa
elogi, et egä päiv om esimuudu,
sammamuudu om lumi egä päiv
esimuudu.

Kas Karula lumi om tõist-
muudu ku muial?

Hulga aigu es olõ sukugi lum-
mõ. Mul om sääne mäletämine,
et ku ma olli lats, pidi suusata-
misõ tunnin käümä ja bussin olf
kõgõ hädä noidõ suusõga, noidõ
vidämine olf hirmsa jama. Ja

ku tulliva nuu säändse talvõ,
kos inämb äkki es olõ lummõ,
sis olf mul maru suur rõõm, et
sai lumõst vällä. Ja sis juhtugi
niimuudu, et ma es suusada iks
mitutõist aastat.

Minevä aasta olf sääne lugu,
et üle hulga ao tull lumi maaha.
Ma ostsõ õkva suusa ja suusati
hoolõga. Ma olõ käünü vahe-
pääl sõpruga lumõlavvaga kah
sõitman mäki pääl ja tuu om
väega äge värk. A tuu, ku sul
lumi maan om iks uma kodo

muro pääl, tuu om iks tõõnõ
terä. Imelik om tuu, et ma ei olõ
viil seo aasta suusatama saanu,
suusa omma viil keldrin.

Määndse eläjä passisõ lumõ
sisse?

Lumõ pääle saa häste kont-
rastiga tetä, taa om nigu papõr.
Ja tuuperäst mullõ miildüs
umbõlõ lumõ pääle tetä säändsit
eläjit, mis sinnä häste passisõ.
Millegiperäst omma õigõ elä-
jä koskil Aafrikan, savannin,
näütuses sebra. Mu meelest om
sebra kõgõ parõmb elläi, kes
lumõ pääle passis. A millegi-
peräst ei olõ Aafrikan lummõ
näide jaos.

Ma olõ pruuknu tuud sebra
musta-valgõit mustrit ka tõisi
eläjide pääl.

Määndse omma pilve, kost
lumi vällä satas?

Lumõpilve. Hariligult omma
iks, ütlemi ausalõ, nuu ilosa
runkpilve, säält tulõ kõgõ
parõmbidõ lumi.

Kuiki vist periselt om tuu
tõistmuudu. Eelä (20.02), ku
taa suur lumõtorm olf, ega
väega pilvi es olõ. Hariligult, ku
lummõ satas, sis kõik om sääne
ütine: taivas om hall, mugu
tuiskas ja tormas.

Ku suvõl vihma satas, sis om
illos kaia, kuis runkpilv tulõ,
vihm satas säält ilostõ alla ja
mõnikõrd näet, kos tuu sada-
misõ piir om. Lumi om jah,
veidikese sääne salakavalamb
ja keerulidsemb ollus.

A midä pidänü tegemä väega
paks lumi, kas tä pidänü tren-
ni minemä?

Ma kae kurva meelega sita-
unikut säält aian, kohe om lapju
sisse lüüd ja paistus õnnõ käepi-
tim. Nii paks lumi pidänü küll
trenni minemä.

Lumi om lumi. Teedä asi, mis
taast õks kõnõlda. A kunstnik
Navitrollá (Trolla Heiki, 39),
kiä om perämädsõ ao Karula
kihlkunnan Hauka talon elänü,
mõist lumõst kõnõlda küll,
timä kunstniguisilmä jaos om
lumõl mitu esisugumast näko
ja tähendüst. Ja talvitsõl aol, ku
tä parasjago pilte ei tsehkendä,
võtt tä lumõlapju kätte ja viskas
uma muro pääle mõnõ tiiraa
sisse.

Kas sullõ miildüs lumi?

Mullõ miildüs lumi.

A mis värvi lummõ sa näet?

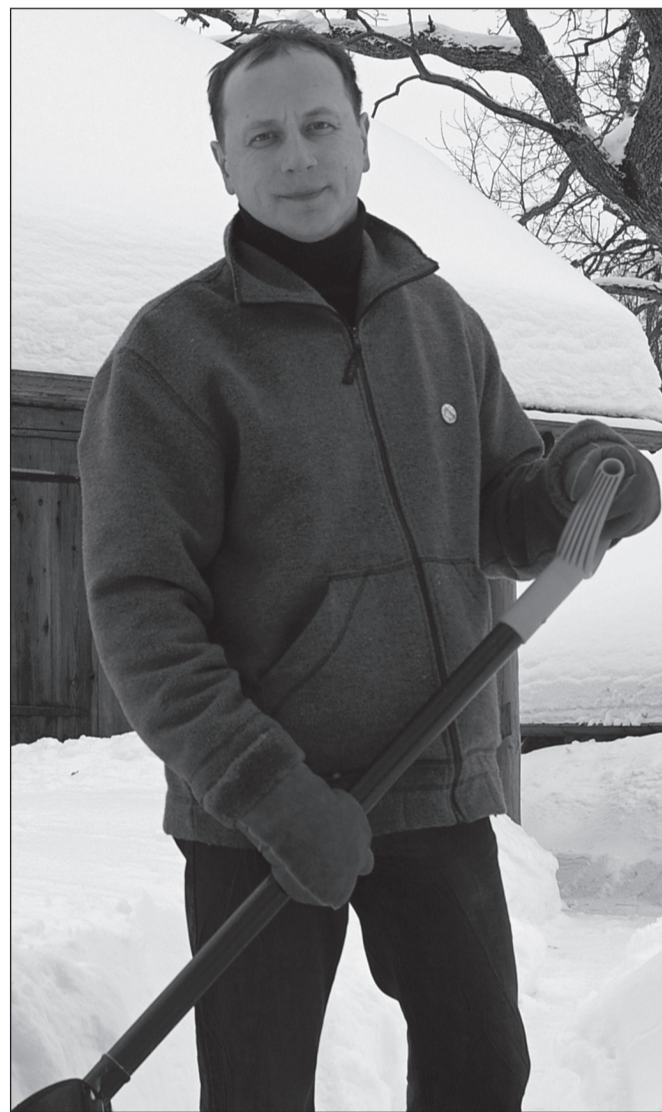
Täämbä näütuses sõitsõ ja
olf kõvastõ tuisanu ja tii olliva
säändse, et tii kõrval ollõv lumi
ja tii pääl ollõv lumi ja kõik tuu
muu lumi puio ja mõtsa pääl,
kõik olf nii üttemuudu. Päiv,
näet, ei paistu parla. Ja sis lei
pildi mustas, tekkü sääne tunnõ,
et midägi ei näe.

A ma ei mõistaki üteldä,
mis värvi ma lummõ näe. Ku
om päiv välän, näet sa tedä
üttemuudu, hariligult om tä sis
sinine. Üüse, ku kuu paistus, sis
tä om kõllanõ sääne, kõllanõ
ja hall.

A parla om tä ka sääne hall.
Hirmus pallo om lumõn värve
scen, rohkõmb ku suvõl, ku
rohilinõ om.

A kuis lumi pildi pääle jääs?

Tä õks rohkõmb sääne valgõ
jääs. Mullõ tegeligult väega
miildüs lummõ maali. Õkva
nätäl tagasi panni vannust piltest
näütuse üles Talnalõ Estonia
kontsõrdimajja ja säält olf mitu
talvõpilti. Kai, et väega huvitav,
kuis läbi mitmõ aasta tuu värvi
pruukminõ om muutunu. Mõnõ
pildi pääl om tuu lumi rohilinõ,
mõnõ pääl hallikas ja kuis tä
mõnõ pildi pääl om rohkõmb
tükün, tuud om peris põnnõv
kaia.

RAHMANI JANI PILT

Navitrollá uma Hauka talo hoovi pääl lummõ viskaman.

Küsse RAHMANI JAN

HÄÄ LUGÕJA, ANNA TEEDÄ, KUIS UMA LEHT MIILDÜS!

Uma Lehe toimõndusõl om huvi teedä saia, kuis teile, hää lugõja, Uma Leht miildüs ja midä mi saanu parõmbalõ tetä. Tuuperäst pallõsi vastussit mõnõlõ küsümüsclle. Vastamisõs või seo küsümüisilche vällä lõiku, a või vastussit saata ka eräle papõr pääl (Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro liin) vai viil parõmb e-kiräga: info@umaleht.ee. Oodami vastussit **3. urbõkuu pääväs (3.03.2010)**. Vaiva iist loosimi vastajidõ vaihel vällä avvohinna: priipiledi Umma Pitto, vana Võromaa sainakaardi, võrokeelidse raamadu ja plaadi (saa esi valli), Uma Lehe aastatelmine tutvalõ inemisele.

UMA LEHE TOIMÕNDUS

1. Umast Lehest loe kimmähe: 1. Ik uudissit 2. Ik märgõtust intervjuud 3. Ik juttõ Ruitlasõ juttu nalajuttõ latsinukka .

2. Miä miildüs Uman Lehen kõgõ inämb?.....

3. Miä Uma Lehe man ei miildü?.....

4. Mändsest su kodokandi inemisest, asast vai ettevõtmissõst võinu Uma Leht viil kirotata?.....

5. Midä võinu Uma Leht muuta?.....

Nimi Vannus..... Aadrõs* Telehvõninummõr*

* Kiroda sis, ku om huvi avvohinna vasta.

Uma Lehe esimuuudu tegijä

Võromaa miis **SAARÕ EVAR** korjas kotussõnimmil ja uur võro kiilt, a päält tuu om täl ka talo Liinamäel, kon tä villä kasvatas ja mõtsa tege. Tuu perämädse man või ka midägi esierälist ette tulla, saa teedä seost Evari kirotõdust jutukõsõt.

Mehitside taruhaabjas

Ma olli joba mitu aastat tuud haaba hiilnõ. Et vast saa tuust paadipuu. Oll jämmust, ossa naksi korgõst ja üttegi määnüt ossa es paistu.

Timahavva jõudsõ löikamisõ järg sinnä mõtsajakku. Vöti kõrrast pedäjit ja haabu. Paadipuu iin tõmpsi kõrras huu maaha. «Anna andis ja saagu sust loodsik!» Saag karaš käümä ja puru nakaš lindama.

Puru oll illus, a ku puu ütškõrd sattõ, oll nätä, et väikene mädä kotus juusk kannuni vällä. Ei saa sust paadipuu!

Ku haaval joba kannun mätä om, sõs hariligult om tuud üllenpuul rohkömb. Väikene luutus sõski jäi. Naksi altpuult ossõ

tüvve poolõs võtma. Saag läts tsopti puu sisse. Ku tüveots alla sattõ, oll üllätüs hiitumisega segi. Tüve oosõst tulli vällä käre. Olli mehitside tarupuu maaha võtnu. Önnõs oll pesä vana ja kargi seen mett es tunnõ. Kahjus, olõssi esiesä ütelnõ. Olõs suutäve makõt saanu.

Mõtli üüsegi tuu pääle, kuis mehidsõ üle laanõ korgõ haava seen elli ja pleiädsijämmüdest ossa mulgust sisse-vällä käve. Tuul kõiguf näide kodupuud ja tuu ollgi jo nigu valmis kaurit haabjas.

Kunagi ei tiä, kelle haabjas om tuu, minkast sina umma tetä plaanitsat.

SAARÕ EVARI PILT

Luumisõ lugu

Uma Lehe algusaost pia kümme aastakka tagasi om pallo värmikit mälehtüisi. Lehe siso ni vällänägemise paikapandmisõga suurt vaiva es olõ: kõik tulf kuiki eshindäst ni rõõmuga.

Uma Leht sündü nuuri inemisi – siinkirotaja, Harju Ülle, Fastrõ Mariko, Rahmani Jani, Saarõ Evari ja Ruitlasõ Olavi kuuntüün. Lehe nime mõtõl vällä Saarõ Evar, logo tekk Ilvese Aapo. Kujondusõ pand paika tuukõrd verinuur Saidla Siim.

Edimädse numbri trükkü saatmisõl 2000. aastaga põimu kuul oll iks närv seen ja nii sai avaluu tegeläsest Urmasõst lehen Margus.

Ku leht oll ilmunu, ütõl Hansonin Raimu Postimehe pääl ilosa sõna: «Põlva teeb ajalugu». Ilmu jo leht edimält Põlva lehe Koit siiva all.

Pallodõ süämliche tervitüisi sekkä tegüsi ka hõeluisi. Üts korgõ kotusõ pääl ja koolitõt herr tulf õkva toimõndustõ ja nakaš kõnõlama, mille säändsel lehel mõtõt olõ-i. Ütlimi sis, et kiäki jo sunni-i tedä taad lehte lugõma.

2000. aastaga rehekuun tulf meist kirotama Soomõ lehe Turun Sanomat aokiränik. Lugu sääll ilmunu, panniva mitmõ suumlasõ mi lehte naasõotsmiskuu lutuisi.

Kolmandahe numbriche kulssimi inemisi käest, kas nä lehte lugõva. Kuvvõst viis

Allasõ Tiia ütõn ummi latsiga minevä suvi latsõpõlvõkülän Sännän.

PARHOMENKO EDUARDI PILT

inemist lugi ja tiidse joba lehte. 2001. aastaga piimäkuun kõrraldimi jo põhaligumba kullõmisõ, kon hinnaš lehte põnõvas inämbüs vastajit. Kiäki tuukõrd 57-aastanõ Periküla miis kirot suurõlt küsimisprõrõ pääle «Umma Lehte om umbe hää lukõ!».

Lehe kokkopandmisõ kuunõlõgi olli Võromaa eri nukõn kellegi toimõndaja puul. Nii tunnõtimi häste, kuis egän Võromaa kandin om umakõrnda uma vaim, miä säändsena

ka lehte piäsi jõudma.

Põlva ja Kanepi praavuski-dõ Oldekopi ja Rothi edimäne maarahvalõ mõtõld lõunõesetikilne leht ilmu inämb ku 200 aastaga iist. 1806. aastaga paastukuust nikagu aasta lõpuni, sõs käsk Vinne keisri taa aša kinni panda.

Um armõdu hää miil, et edimäne peris võrokiilne leht om jõudnu 200 numbrini ni saanu vällä tulla pia kümme aastakka. Hää, et Harju Ülle om taad seonioni ummi olgõ

pääl jõudnu hoita. 2003. aastaga jaanuarin tundsõ ma, et pääle igävädse nigu umas latsõs jääväle Umalõ Lehele om aig sünütä ni kasvata ka peris latsi.

Täämbädses olõ jäl uma keele asjo man tagasi: püvvä Võro instituudin võrokiilset kirändüsopiikut gymnaasiumilõ kokko saia.

ALLASÕ TIIA,
Uma Lehe edimäne päätoimõndaja

Elo edimäne maraton

Uma Lehe jutuvõistlusõlõ tulu parõmbidõ juttõ mano tetäs tshkendüs ja nuu trükütäs är lehe perämädse küle pääl. Pilte tshkendäse Koha Priit ja Platsi Liiso.

Võrost peri Koha Priit (35), kiä no Rakveren eläs, võtsõ timahava ette hullu plaani sõita läbi Tarto maraton. Priit seletäs, et perämädse 15 aastaga oll tä kokko suusatõnu vast 60 kilomeitret: sama pallo, ku Tarto maratonil üte kõrraga läbi piät sõitma.

Valmistamist maratoni läbisõitmisõs alosõ tä joulukuun,

ostsõ suusa ja opsõ noid õigõlõ määrmä. «Kõgõpäält käve Otõpääll ja sõitsõ läbi neli kilomeitret. Tuu võtsõ hirmsalõ läbi,» kõnõlõs Koha Priit.

A sääll edesi naas tä egä nätl hafõtama, sõitsõ 2–3 kõrda nädälän paarikümne kilomeitredse tsõõri. Joulus sai Priit kingitüses filmi «Veikko Täari

suusapäevikud», tuu avif trenniplaani tetä.

Nätäl inne Tarto maratoni sõitsõ Priit läbi Alutagusõ maratoni, miä oll 40 kilomeitret pikk. Tulf vällä, et egä nätl trenni tegemisest om kõvva kassu olnu. «Tuu 40 tundu nüüt lihtsämb ku joulukuu alostusõn läbisõidõt neli kilomeitret,» seletäs tä.

Pühapäävädse Tarto maratoni sõitsõ Priit läbi aoga 5 tunni, 37 minutit ja 42 sekondit, sai 2474. kotussõ. «Rassõ oll, a pelgä, et seost saa viil traditsioon,» võtt tä suusaraa päält tullõn maratonijutu kokko.

UL Koha Priit.

PILT ERÄKOGOST

Ku toro är külmäs, tulõ asatundja appi kutsu

PEEDOSAARÕ KAISA

Ku om külm talv ja viitoro kinni külmäse, sis naatas otsma asatundjat torrõ vallasulatamisõs. Meil vanal Võromaal jahmõrdas taa tüuga paar miist, ütõ näist om Puderselli Raivo (39).

«Seo om sääne tüü, et tuuga rikkas joht saa-i!» muhelõs Raivo, kiä om Unosel OÜ juht. Önnõs tege timä firma iks muid töid kah, minka saa leibä tiini – chitäs ja parandas (tsolgi)viitorrõ, vidä massinaga kraami ja tege elektriitüüd kah.

Seo talv om Raivot torrõ vallasulatama kutsutu kümme künd kõrda. Kõgõ kipõmb aig oll sis, ku kõgõ kangõmbast külmäst oll paar päivä müüdä saanu.

Külmänüisi torrõ vallasulataminõ om Raivo jaos inämb nigu häätegemine: kuis sa jätat inemise ilma viildä? «Vällasõit piäsi muido masma 480 kruuni ja egä tunn tüüd

umbõs samapallo, sis olõs seo tüü tegemisõl iks mõtõt kah. A ku iks näet, et inemisel olõ-i säänest rahha koskiilt võtta, küsüt iks veidem,» seletäs hallõ süämega miis.

Tihtsäle om ka nii, et hädäline kõlistas, Raivo kullõs är, mis murrõs ja and läbi telefoni nõvvo. «Kõikaig piäki-i paiga pääle sõitma, avitas tuust, ku oppat inemist, midä täl olnu vaia tetä,» kõnõlõs tä.

Om tuudki ette tulnu, et inemine kõlistas Raivolõ ja pallõs api. Jutust tulf vällä, et valla sulata olnu vaia kümme mitret tsolgitorro.

«Sis ma iks ütõ viisakalõ är. Ma olõ-i jo määnegi imemiis. Muidogi olõssi kasuligumb paiga pääle sõita ja sis üteldä, et oi, mi iks taa asaga toimõ tulõ-i, a sõidu iist iks rahha võtta. A mu meelest olõ-i tuu ausa,» arvas Raivo.

Peris hariligu riista

Määnestki esierälist sulatamassinat täl ette näüdädä olõ-i: önnõ ütõ aurugeneraatri, lämmäpuhkja ja kuum vesi

võetas kah viil appi. «Kõgõ parõmbidõ võtt ärkülmanü vii vallalõ iks aur,» ütõles Raivo.

A mõnikõrd ei avida tuu kah: torrõ paikapandmisõl

omma põlvõ vaihelõ pantu ja sulatamisõtüü jääs põlvõ taadõ kinni.

«Sis om kühl halv tunnõ, ku olõt joba jupp aigu pusinu ja

PEEDOSAARÕ KAISA PILT

Torosulataja Puderselli Raivo oppas, et targõmb om vii- ja tsolgitorro lämmän hoita, ku näid sulatama naada.

sis tulf vällä, et saaki-i inämb midägi edesi tetä,» om Raivo kurb. «Lihtsäle seo aurugeneraatri toro ei päse sääll põlvõst läbi.»

Ekä oppust massa-i koton perrä pruui

Näutsi Raivolõ ka Uman Lehen (nr 95, 31.01.2006) olnut juttu külmänüisi torrõ vastadsõst nipist, mille om vällä märknü Kääpä kandist peri Tarto miis Sinipalu Enno: sulatamist elektrolüüsiga ja peenükese kütteniidi torrõ sisse ajamist tuulõga.

Raivo arvas, et taad asja ei massa siski koton oppusõ perrä tetä, niimuudu vooluga mässamine või iks ohtlik olla, ku sa peris asatundja olõ-i. A ku meistrimis esi taa külmämise vastadsõ süsteimi är tege, sis või tuust api olla kühl.

Raivo soovitas hoobiskülmämist ette är hoita. «Hariligult omma viisõlmõ ja tähtsämbä viitoro keldrin.

Ku kaema minnä, tulõ sakõst vällä, et keldril omma iin õnnõ ütõkõrdõs klaasiga aknõ!» hoit

Raivo pääst kinni. Viil juhtus tuud, et lumi actas suurõn lumõtoukamisõ tuhinan ka torrõ kotussõ päält är. Külm pääses parõmbidõ torrõ mano ja omgi jäl hädä käen.

«Kiä tiid, et täl om tsolgi-viitoro kehväste ehitedü vai väega maakamara lähkül, sis timä perrele es soovitanu joht parhillsõl külmäl aol paprit potti pillu,» ütõles Raivo. «Maa om jään ja toro seest härmän. Sinnä jääs häste seo papõr kinni. Tulf ümmistus ja omgi toro kinni külmänü.»

Viil soovitas tä inne vii kraanist tassakõistõ tsilkma jättä, tuu või kah pätä vaivast ja kulust külmänüisi torrõ vallasulatamisõga.

Ka hoiatas Raivo, et ku esi asja ei tunnõ, massa-i minnä uma pääga torrõ vallasulatama.

«Leeklambiga tohe-i joht torrõ sulatama minnä!» ütõles tä. «Nüüt om viil tulnu muud, et viias pangiga hõögaja hüde keldril. Tuuga kühl vett vallasõ ei sulada, inne panõt uma vara ja clo ohtu!»

